

جمهوری خودمختار تالشان و مسجدسازی ایران در قفقاز

عارف واحد ناوان

□ حیدر علی اف تمامی تلاش خود را برای سرکوب جمهوری خودمختار تالشان به کار گرفت
□ ارتش جمهوری آذربایجان برای از بین بردن جمهوری خودمختار تالشان به آن لشگرکشی کرد

قدرت رسید ولی هم‌زمان سه منطقه آجاریا، آبخازیا و اوسیتای جنوبی خواهان استقلال شدند.

در این شرایط جنگ میان دولت تفلیس با جدایی خواهان آغاز شد که پایان آن به متواری شدن گامسا خوردیا رئیس جمهوری گرجستان و روی کار آمدن ادوارد شواردنادزه انجامید. در پی این جابجایی‌ها، نفوذ روسیه نیز در این جمهوری افزایش یافت.

در جمهوری ارمنستان لئون ترپتروسیان به عنوان نخستین رئیس جمهوری پس از استقلال سوگند یاد کرد. او که رهبر جنبش ملی ارامنیان بود پس از انتخاب شدن به این مقام، ج.ج آرتیونیان را به نخست وزیر برگزید.

اگرچه این تحولات در جمهوری ارمنستان به آرامی رخ داد اما شورش ارامنه ساکن در منطقه قره‌باغ، دولت ایران را وادار به حمایت از ارامنه این منطقه کرد که این حمایت، جنگ با باکو را در پی داشت.

بنابراین جنگ سختی میان جمهوری آذربایجان و ارمنستان روی داد که به جدایی منطقه قره‌باغ از خاک جمهوری آذربایجان و الحاق آن به خاک ارمنستان انجامید. اوضاع در این منطقه هنوز

سقوط و فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی رویداد بسیار مهمی بود که در پایان هزاره دوم رخ داد. با فروپاشی شوروی، ایران در مرزهای شمال، شمال شرقی و شمال غربی بجای یک کشور (شوروی) با پنج جمهوری ارمنستان، آذربایجان، روسیه، قزاقستان و ترکمنستان همسایه شد.

خلاء قدرت در آسیای میانه و قفقاز، رقابت کشورهای ایران، ترکیه و روسیه از یک سو و تلاش کشورهای فرانطقه‌ای نظیر آمریکا، اروپا، اسرائیل و حتی چین را موجب شد. در اوایل دهه ۱۹۹۰ این منطقه دچار بحران‌های سیاسی و اقتصادی شدیدی شده و تنور داغ استقلال خواهی جای خود را به ناسیونالیسم و هرج و مرج سیاسی داد. بطوری که حتی جمهوری فدراتیو روسیه که وارث اتحاد جماهیر شوروی است، از این تحولات در امان نماند. چچن‌ها به رهبری جوهر دودایف سال‌ها رهبران تازه‌کار و مبتدی مسکو را آزار دادند. از این رو روس‌ها که بامشکلات درونی خود دست و پنجه نرم می‌کردند کمتر فرصت عرض اندام در جمهوری‌ها تازه استقلال یافته را بدست آوردند.

اینگونه بود که آسیای میانه و قفقاز برای نخستین بار در تاریخ معاصر با خلا قدرت مواجه شده و دچار سردرگمی گردیدند.

در جمهوری گرجستان "گامسا خوردیا" به

آشفته است اما در جمهوری آذربایجان وضعیت به گونه‌ای دیگری رقم خورد در این جمهوری ۱۷ گروه نژادی از جمله آذری‌ها، تالشی‌ها، روس‌ها، تات‌ها، کردها، لزگی‌ها، آوارها، ختالیگ‌ها، یهودی‌ها، تاتارها، اودین‌ها و ... در کنار هم زندگی می‌کنند.

۲۸ مارس سال ۱۹۹۱ این جمهوری اعلام استقلال کرد و ایاز مطلباف سیاستمدار به شدت وفادار به مسکو به ریاست جمهوری انتخاب شد. اما با شورش ابوالفضل ایلیچی بیگ رهبر حزب جبهه خلق و مردم، مطلباف به مسکو گریخت و

ایلیچی بیگ به ریاست جمهوری رسید.

ایلیچی بیگ که مجری سیاست‌های آنکارا بود با اتخاذ سیاست‌های پان ترکیسم و نزدیکی بیش از حد به ترکیه، نه تنها موجب ناآرامی در داخل کشورش شد بلکه واکنش شدید تهران و مسکو را نیز برانگیخت جنگ با ارمنستان و شکست در این جنگ و جدایی منطقه قره‌باغ از جمهوری آذربایجان همراه با مشکلات اقتصادی و بیکاری، موجب نارضایتی عمومی مردم و هرج و مرج در این جمهوری شد.

شورش سرهنگ صورت حسین اف در منطقه

گنجه و اعلام خودمختاری تالشان در جنوب آذربایجان، ایلیچی بیگ را در وضعیت بسیار دشواری قرار داد. سرانجام وی مخفیانه به زادگاه خود نخجوان گریخته و حیدرعلی اف پس از یک سری بازی‌های ظریف سیاسی قدرت را بدست گرفت

علی اف پس به قدرت رسیدن تمامی تلاش‌های خود را برای شکست جمهوری خودمختار تالشان به کار گرفت. این جمهوری در مرداد ماه سال ۱۳۷۲ (اوت ۱۹۹۳) تشکیل شد. ژنرال علی اکرم همت‌اف با تصرف هفت شهر جنوبی جمهوری آذربایجان (آستارا، لنکران، لریکه، ماسالی، بیله‌سوار، یاردیملی و علی بایراملی) جمهوری خود مختار تالشان را در چارچوب جمهوری آذربایجان اعلام کرد. در ۱۷ اوت همان سال انتخابات خلق جمهوری تالشان برگزار شد و از این مناطق ۲۱۶ نماینده از ۲۵۰ نماینده انتخاب و در پارلمان حضور یافتند در این مجلس علی اکرم همت‌اف از سوی اعضای پارلمان بطور موقت به مقام ریاست جمهوری، فخرالدین عباس اف به ریاست پارلمان و رافیک

قوجااف به نخست‌وزیری انتخاب شدند.

در همین مجلس کمیسیونی مامور تهیه و تدوین قانون اساسی، آرم و رنگ پرچم و تثبیت اوضاع اقتصادی، سیاسی و اجتماعی شد. با تشکیل مجلس و تصمیماتی که در آن گرفته شد حیدر علی اف که تازه به صندلی شماره یک جمهوری آذربایجان تکیه زده بود، به جدیت حوادثی که در جنوب این جمهوری رخ داده بود پی برد از این رو ژنرال همت اف را به یا کو دعوت کرده و از وی خواست جمهوری خودمختار تالشان را منحل اعلام نماید

رئیس جمهوری آذربایجان برای تطمیع رهبران این جمهوری خودمختار به آنها پیشنهاد پست‌های مهمی داد اما دوبار مذاکره طولانی علی اف و همت‌اف هرگز نتیجه نداد و حیدرعلی اف ناگزیر فرمان حمله نظامی به این جمهوری خودمختار را صادر کرد.

رهبران جمهوری خودمختار تالشان که قدرت مقابله نظامی با دولت باکو را نداشتند و از سوی دیگر نمی‌خواستند مردم را درگیر جنگ‌های داخلی کنند مقاومت نکردند. بنابراین ژنرال همت‌اف دستگیر و در یک دادگاه نظامی به حبس ابد محکوم شد

رافیک قوجااف، فخرالدین عباس اف همچنین هلال محمداف رهبر حزب برابری ملل آذربایجان هم به مسکو گریختند.

بسیاری از نویسندگان و فعالان سیاسی این قوم بویژه علی ناصر روزنامه‌نگار توسط ماموران دولتی دستگیر و زندانی شدند.

تمامی دفاتر مدنی و روزنامه‌های تالشان تعطیل و حزب برابری ملل آذربایجان نیز منحل اعلام شد

از آن پس تالشی‌ها از گمارده شدن به پست‌های حساس محروم شدند دولت باکو هم برای مقابله با تهدیدهای این قوم بسیاری از آواره‌های جنگ قره‌باغ را به زور به مناطق تالش نشین کوچاند.

از سوی دیگر با شکست خودمختاری خواهان موقعیت این قوم در جمهوری آذربایجان به شدت تضعیف شده و مطبوعات و رسانه‌های وابسته به محافل پان ترک‌ها از هر موقعیتی برای تخریب و تحقیر آنها استفاده کردند از آنجا که زبان تالشی شاخه‌ای از زبان فارسی (پهلوی اشکانی) است و ریشه در زبان فارسی دارد از این رو پان ترک‌ها، تالشی‌ها را فارس‌های کوچک می‌دانند.

بیش از یک میلیون و دویست هزار نفر از جمعیت هفت و نیم میلیونی جمهوری آذربایجان را تالشی‌ها تشکیل می‌دهند، آنها همواره در طول تاریخ احساس وفاداری خود را به سرزمین مادری (ایران) ابراز کرده‌اند بطوری که پس از انعقاد قراردادهای ننگین گلستان و ترکمنچای که منجر به جدایی ۱۷ ایالت ایران منجمله تالش شمالی از خاک ایران شد برای پیوستن به ایران سه بار دست به شورش و طغیان بزرگ زده‌اند.

سال‌ها پس از عقد قرارداد ترکمنچای، میرمصطفی خان تالش حاضر به پذیرفتن این عهدنامه نشد و به جنگ‌های چریکی با روس‌ها پرداخت فتحعلی شاه ضمن صدور فرمان دستگیری وی به او لقب آسبک المجاهدین داد تاریخ‌نویسان متفق القول تالشی‌ها را وفادارترین قوم به ایران می‌دانند و دلآوری‌های آنها در پاسداری از مرزهای ایران را به دفعات ستوده‌اند.

آنها به دلیل ارتباط تاریخی، فرهنگی، زبانی و جغرافیایی ... که با ایران دارند خود را بخش جدانشدنی از ایران و تاریخ ایران می‌دانند.

سیاست‌های تحقیرآمیز پان ترک‌ها نیز موجب تشدید وفاداری آنها به ایران شده است

کمتر اتفاق افتاده است که در نشریه "صدای تالش" اسمی از ایران و ایرانی برده نشود با این حال پرسش اینجاست که ایران بر ای خاموش نشدن صدای تالش که همان صدای ایران در جمهوری آذربایجان است چه اقدامی انجام داده است؟

در حالی که ایران می‌توانست بدون ترس و باانگدک حمایت خود از جمهوری خودمختار تالشان از نیرو و پتانسیل بیش از یک میلیون و دویست هزار نفری این قوم بشدت وفادار به سرزمین مادری (ایران)

استفاده کند و دولت باکو را در موقعیت‌های مقتضی تحت فشار قرار دهد و امتیازات لازم را بویژه در حل و فصل رژیم حقوقی دریای خزر بگیرد اما متولیان سیاست خارجی ما در این زمینه سکوت کردند تا باکوبه راحتی بتواند تالشی‌ها را سرکوب کند.

تهران در سال‌های اخیر بویژه پس از روی کار آمدن سیدمحمد خاتمی سیاست تنش‌زدایی را پیش گرفت اما در اوج شعار تنش‌زدایی ما شاهد تجاوز کشتی‌های شرکت انگلیسی بی‌بی‌اموکو طرف قرارداد با جمهوری آذربایجان به منطقه نفتی البرز که جزو حریم ایران است، بودیم که در این رابطه ایران مجبور به استفاده از جنگنده‌های نظامی برای دفاع

از حریم آبی خود شد. این مسأله واکنش های متفاوت کشورهای منطقه ای و فرمانطقه ای را به همراه داشت. علاوه بر آن استفاده از زور تردیدهای دولت با کورا برای همکاری نظامی با آمریکا و تلاش این کشور برای وارد شدن به ناتو از میان برد. در حالی که متولیان سیاست خارجی اگر بدرستی اقدام به مطالعه وضعیت جمهوری آذربایجان کرده بودند به جایگاه واقعی ایرانی زبان ها و قدرت بالقوه ای که این اقوام در جمهوری آذربایجان دارند پی برده و فرصت های طلایی را اینگونه از دست نمی دادند تا برای دفاع از منافع ملی مجبور به استفاده از توپ، تانک و جنگنده نشوند!

پیش از انقلاب، پهلوی دوم با حمایت از کردهای عراق، دولت این کشور را تحت فشار قرار داد و امتیازات زیادی از این دولت گرفت قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر یکی از مهمترین امتیازاتی است که شاه با حمایت کردها از عراقی ها گرفت. این سیاست به نوعی می توانست در جمهوری آذربایجان نیز اعمال شود اگر چه عصر چشم داشت های سرزمینی بسر آمده است اما ایران می توانست با حمایت از تالش ها با کورا بشدت تحت فشار قرار دهد. سیاستی که هرگز از سوی ایران اتخاذ نشد و این قوم به مدت یک دهه به بوته فراموشی سپرده شد.

ترکیه چندین کانال رادیو و تلویزیونی بصورت شبانه روزی برای مردم قفقاز بویژه جمهوری آذربایجان راه اندازی کرده است. آمریکائی ها و انگلیسی ها و برخی کشورهای دیگر نیز اقدام به تهیه و پخش برنامه هایی برای مردم قفقاز کرده اند ولی مسئولان صدا و سیما ایران پس از پنج سال تلاش های شبانه روزی موفق شده اند تنها نیم ساعت برنامه به زبان تالشی برای مردم تالش نشین آن سوی مرز تولید و پخش کنند!! که در مقایسه با

تبلیغات دیگران هیچ است. شاید پاسخ مسئولان امور این باشد که سیما ایران تا شعاع ما سالی جمعیتی بیش از دو میلیون نفر را تحت پوشش دارد اما مردم این مناطق (آذری یا تالشی) چند بار در سال با فرهنگ و تمدن ایران در این شبکه ها آشنا می شوند؟ اصولاً مخاطبان ما آنجا چه تاثیری از این برنامه ها پذیرفته اند؟

شگفتا که مسئولان برون مرزی صدا و سیما ایران در انتخابات ریاست جمهوری اخیر از عیسی قنبر رییس پارلمان دولت ایلچی بیگ که در داشتن افکار ضد

ایرانی شهره عام و خاص است. حمایت کردند در حالی که با توجه به حمایت های شدید ترکیه، روسیه و آمریکا و چند کشور دیگر از نامزدی الهام علی اف، او رئیس جمهوری از پیش تعیین شده بود. اتخاذ چنین سیاستی روابط تهران - باکو را دچار چالش سیاسی کرد. هنوز مشخص نیست دست های پنهان در این کار بر اساس چه اهداف و اصولی از عیسی قنبر حمایت کردند؟

همچنان که اشاره شد پس از فروپاشی شوروی منطقه قفقاز با خلاء قدرت سیاسی مواجه شد. در چنین شرایطی آنکارا تمام تلاش های خود را برای بسط قدرت در این منطقه آغاز کرد اما تهران تنها نظاره گر یکه تازی ترک ها بود. بعدها آمریکائی ها، اروپائی ها و کشورهای دیگر هم به کمک ترکیه وارد قفقاز شدند. البته آنکارا با انتقال نفت خزر از مسیر باکو - تفلیس - جبهان به بازارهای جهانی و عقد قراردادهای اقتصادی مزد تلاش های خود را گرفت. باید اعتراف کرد که سیاست های داخلی و خارجی باکو در آنکارا تهیه و تدوین می شود. این

کشور علاوه بر سیاستمداران، افکار عمومی جمهوری آذری ها را نیز با خود همراه کرده است اما آیا حمایت از بیش از یک میلیون و دویست هزار تالشی بشدت وفادار به ایران ما را در سطح جمهوری آذربایجان صاحب قدرت نمی کرد؟ واقعیت این است که ایران پس از فروپاشی شوروی سیاست مسجدسازی در این جمهوری های

باکو برای تغییر بافت جمعیتی منطقه، آوارگان جنگ قره باغ را در مناطق تالش نشین اسکان داد

به ظاهر مسلمان را پیش گرفت و بودجه های کلان در این راه خرج شد غافل از اینکه هفتاد سال تبلیغات کمونیستی اعتقادات مردم این جمهوری ها را نسبت به مسایل دینی سست کرده هم چنین سیاست شتاب زده ایران در این زمینه نه تنها موجب بروز حساسیت هایی در غرب و روسیه شد بلکه باعث تشدید فعالیت های مسیونترهای مسیحی و مبلغان یهودی در آسیای میانه و قفقاز شد. منطقه ای که بر خلاف کشورهای حاشیه خلیج فارس رنگ و بوی ایرانی دارد. گویش بسیاری از مردمان این منطقه ایرانی است و اعیاد ایرانی بویژه عید نوروز در این جمهوری ها جشن گرفته می شود.

با این وجود یک حقیقت تلخ را باید پذیرفت که سیاست ایران در یک دهه گذشته در این منطقه عمدتاً غفلت و بی خبری بوده است. تهران تنها نظاره گر بازی های سیاسی کشورهای رقیب در این منطقه بوده و بعضاً با اتخاذ سیاست های غیر اصولی موجبات رنجش رهبران این جمهوری ها و نقوذ گسترده تر رقیبان را سبب شده است.

محصولات زیتون احمدی
 کلی و جزئی
عرضه کننده انواع محصولات رودبار
 آدرس :
رودبار - بالاتر از نماز خانه
 همراه : ۰۹۱۱ - ۱۳۶۹۲۸۱